

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Η ενσωμάτωση της πολιτικής για τα ύδατα σε άλλες συναφείς πολιτικές» (διερευνητική γνωμοδότηση κατόπιν αιτήσεως της συγγερικής προεδρίας)

(2011/C 248/07)

Εισηγήτρια: η κ. LE NOUAIL-MARLIÈRE

Στις 13 Νοεμβρίου 2010 η μελλοντική συγγερική Προεδρία της ΕΕ ζήτησε από την ΕΟΚΕ να εκδώσει διερευνητική γνωμοδότηση με θέμα:

«Η ενσωμάτωση της πολιτικής για τα ύδατα σε άλλες συναφείς πολιτικές».

Το ειδικευμένο τμήμα «Γεωργία, ανάπτυξη της υπαίθρου, περιβάλλον», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών της ΕΟΚΕ υιοθέτησε τη γνωμοδότησή τους στις 20 Μαΐου 2011, με βάση την έκθεση της εισηγήτριας κ. LE NOUAIL-MARLIÈRE.

Κατά την 472η σύνοδο ολομέλειας, της 15ης και 16ης Ιουνίου 2011 (συνεδρίαση της 15ης Ιουνίου 2011), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε την ακόλουθη γνωμοδότηση με 106 ψήφους υπέρ, 26 κατά και 8 αποχές.

1. Συμπεράσματα

1.1 Η ΕΟΚΕ, υπογραμμίζοντας την εμπειρογνωμοσύνη της σε θέματα περιβάλλοντος και γεωργίας καθώς και όσον αφορά τα προβλήματα που προκαλεί η αλλαγή του κλίματος στην Ευρώπη, όπως η εναλλαγή περιόδων πλημμυρών και ξηρασίας που επιδεινώνουν την κατάσταση των υδάτινων πόρων, συνιστά μία ενιαία και οριζόντια προσέγγιση των προβλημάτων στον περιβαλλοντικό, οικονομικό και κοινωνικό τομέα.

1.2 Η ΕΟΚΕ θεωρεί εξαιρετικά σημαντικό να διαθέτει η ΕΕ ευρωπαϊκή πολιτική διαχείρισης των υδάτων μέσω της οδηγίας πλαισίου για τα ύδατα. Απευθύνει έκκληση τα κράτη μέλη και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα να ενοποιήσουν την πολιτική αυτή με την πεποίθηση ότι το νερό, αφενός λόγω της ζωτικής του σημασίας και αφετέρου λόγω της σημαντικής του οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής λειτουργίας, έχει θεμελιώδη σημασία για τους πολίτες, τη βιομηχανία, τη γεωργία την τοπική αυτοδιοίκηση.

1.3 Συνιστά επομένως να τεθεί στο επίκεντρο κάθε ευρωπαϊκής πολιτικής.

1.4 Με βάση τις ανάγκες και τις ειδικές υποχρεώσεις του αγροτικού και γεωργικού τομέα κατά την περίοδο συζήτησης του μέλλοντος της ΚΠΠ μετά το 2013, η ΕΟΚΕ συνιστά να συνδεθούν στενότερα οι πόροι του πρώτου πυλώνα με τις πολιτικές διαχείρισης υδάτων σύμφωνα με έναν μηχανισμό «πολλαπλής συμμόρφωσης για το περιβάλλον» ⁽¹⁾, να ενισχυθούν τα γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα του δεύτερου πυλώνα και να αυξηθούν οι επιδοτήσεις για την προστασία των υδάτων σε ένα επίπεδο επαρκές για την επίτευξη της αποδοχής των μέτρων από τους γεωργούς.

⁽¹⁾ Επιστροφή των επιδοτήσεων σε περίπτωση μη τήρησης της ευρωπαϊκής νομοθεσίας (Οδηγία Πλαίσιο για τα Υδατά -ΟΠΥ) και της εθνικής νομοθεσίας (μεταφορά στο εθνικό δίκαιο) σχετικά με την ρύπανση από νιτρικά άλατα, την ποιότητα των υδάτων, τις διατάξεις της ευρωπαϊκής οδηγίας για τα ύδατα, σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», κλπ

1.5 Δεδομένου ότι πολλοί άστεγοι ή ακατάλληλα στεγασμένοι ευρωπαίοι πολίτες ακόμη δεν έχουν δωρεάν πρόσβαση σε τρεχούμενο ή πόσιμο νερό, η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η διαχείριση των υδάτων σχετίζεται άμεσα με την πρόκληση της καταπολέμησης και της εξάλειψης της φτώχειας.

1.6 Η ΕΟΚΕ τονίζει επίσης την διεθνή και εξωευρωπαϊκή διάσταση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής εξετάζοντας την στρατηγική της ΕΕ, την εμπορική αλλά και την περιβαλλοντική και αναπτυξιακή της προσέγγιση, καθώς και την επίδρασή της στις παγκόσμιες στρατηγικές για το περιβάλλον τόσο στο έδαφός της όσο και στα πλαίσια της εξωτερικής της πολιτικής ⁽²⁾.

1.7 Απευθύνει έκκληση σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ να επικυρώσουν τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1997 ⁽³⁾

1.8 Όσον αφορά την εσωτερική αγορά, θα πρέπει να εξετασθεί εμπειριστικώς κατά πόσον μια πολιτική για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων που δεν λαμβάνει υπόψη την κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική πτυχή επιδρά στα θεμελιώδη δικαιώματα, στην ένταξη, στην κοινωνική συνοχή και στην υγεία κατά γενικό αλλά και οικονομικό τρόπο.

1.9 Κατά την ενσωμάτωση της πολιτικής για τα ύδατα πρέπει να εναρμονιστούν οι στρατηγικές που εφαρμόζονται μεταξύ των διαφόρων εδαφικών συμφερόντων στα κράτη μέλη αλλά και μεταξύ των διαφόρων γενικότερα ενδιαφερόμενων τομέων (απασχόληση, υγεία, περιβάλλον, εντατική ή βιολογική γεωργία, ενέργεια, χωροταξία και χρηματοδότηση των δημόσιων πολιτικών) και παραγόντων (ιδιωτικά νοικοκυριά και ιδιωτικοί χρήστες και καταναλωτές στη βιομηχανία και τη γεωργία).

⁽²⁾ Ενημερωτική έκθεση με θέμα «Αξιοπρεπής εργασία και αειφόρος ανάπτυξη στη λεκάνη της Μεσογείου, ιδιαίτερα στους τομείς των γλυκών υδάτων, των θαλασσίων υδάτων και της αποχέτευσης»

⁽³⁾ Convention on the Law of the Non-navigational Uses of International Watercourses – http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_3_1997.pdf
(Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο χρήσης των διεθνών υδάτινων οδών, εκτός της ναυσιπλοΐας, της 21ης Μαΐου 1997)

1.10 Συνήθως, η διαχείριση των υδάτινων πόρων στην Ευρώπη στηρίζεται στην προσέγγιση με βάση την προσφορά και τη ζήτηση. Σήμερα όμως η ΕΕ χρειάζεται νέα μέσα ώστε να μπορεί να προλάβει φυσικές καταστροφές ή καταστροφές που προκαλεί η ανθρώπινη δραστηριότητα και οι οποίες απειλούν και μπορεί να περιορίσουν βραχυπρόθεσμα τους υδάτινους πόρους.

1.11 Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει την θεμελιώδη υδατορυθμιστική ικανότητα των εδαφών και της βλάστησης όσον αφορά τα βρόχινα ύδατα, και απευθύνει έκκληση προς το Συμβούλιο να επαναφέρει στην επικαιρότητα την υιοθέτηση της οδηγίας για τα εδάφη στο βαθμό που η οδηγία αυτή είναι απαραίτητη για μια αποτελεσματική πολιτική για τα ύδατα. ⁽⁴⁾

1.12 Παράλληλα πρέπει να επιτύχει μία βιώσιμη προσέγγιση για τη διαχείριση των υδάτων και να προσανατολίσει τις προσπάθειές προς μία πιο φειδωλή κατανάλωση με στόχο την προστασία και διατήρηση των υδάτινων πόρων μέσω μιας αποτελεσματικότερης χρήσης (αναδιοργάνωση της λήψης νερού και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών).

1.13 Αν και ο κύκλος του νερού πραγματοποιείται ακόμη σε μεγάλο βαθμό με φυσικό τρόπο, περιλαμβάνει και φάσεις τεχνικού χαρακτήρα χάρη στις νέες τεχνολογίες. Δεν πρέπει όμως να παραβλέψουμε το γεγονός ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται με δημοκρατικό τρόπο. Στόχος είναι η επίτευξη ισορροπημένης προσέγγισης όσον αφορά τη λήψη νερού ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της διατήρησης των οικοσυστημάτων γλυκών υδάτων και στην ανάγκη εξυπηρέτησης ενός θεμελιώδους δικαιώματος των πολιτών.

1.14 Η ολοκληρωμένη διαχείριση των λεκανών συλλογής έχει θεμελιώδη σημασία για την διατήρηση και την διαχείριση των πόρων. Διευκολύνει τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων παραγόντων στον προσδιορισμό και στην εφαρμογή μέτρων που να ανταποκρίνονται στις περιφερειακές προκλήσεις που συχνά απαιτούν την επίτευξη συμβιβασμού μεταξύ των διαφορετικών συμφερόντων των επιμέρους τομέων όπως ο πολεοδομικός σχεδιασμός, οι πλημμυρικές εκτάσεις, η χρήση της γης και κυρίως η γεωργική χρήση, ο βιομηχανικός και ο ενεργειακός τομέας.

1.15 Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι θα μπορούσε να καθοριστεί ένα μέσο δημόσιων ευρωπαϊκών και εθνικών επιδοτήσεων, καθώς και οι αντίστοιχοι και/οι αυξημένοι πόροι του, για την στήριξη της βοήθειας που παρέχεται για την διασφάλιση του δημόσιου εδαφικού συμφέροντος όπως η αποκατάσταση υγροτόπων ή η προστασία της βιοποικιλότητας, ιδιαίτερα κατά την εξέταση της μεταρρύθμισης των κανόνων της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος ⁽⁵⁾

1.16 Η ΕΟΚΕ παροτρύνει τα κράτη μέλη και την τοπική αυτοδιοίκηση να διασφαλίσουν το θεμελιώδες δικαίωμα κάθε πολίτη να διαθέτει την απαραίτητη για την διαβίωσή του ποσότητα νερού, να επαγρυπνούν και να βελτιώνουν τις απαιτήσεις σχετικά με τη διαφάνεια και την αντιστρεψιμότητα της μεταβίβασης δημόσιων υπηρεσιών ή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας τόσο στον νομικό όσο και στον οικονομικό τομέα (δημόσια περιουσία, μίσθωση γης, τιμολόγηση, επενδύσεις, συντήρηση έργων)

1.17 Η ΕΟΚΕ προειδοποιεί ότι είναι αναγκαίο να προβλεφθεί επίσης μια ολοκληρωμένη διαχείριση των ανθρώπινων και κοινωνικών πόρων: Βασική και συνεχής κατάρτιση, πιστοποίηση και αναγνώριση προσόντων, προνοητική, ολοκληρωμένη και γενική διαχείριση με στόχο να διευκολυνθεί η επαγγελματική και γεωγραφική κινητικότητα με την ενσωμάτωση της πτυχής της ισότητας των φύλων, δημιουργία βάσης δεδομένων.

1.18 Συνιστά να καθιερωθεί ο κοινωνικός διάλογος σε όλα τα επίπεδα της υπηρεσίας ύδρευσης και αποχέτευσης ως στοιχείο που συμβάλει στην επίτευξη όλων των στόχων τόσο όσον αφορά το καθεστώς των εργαζομένων όσο και την ασφάλεια του προσωπικού και των πολιτών.

1.19 Όσον αφορά την πληροφόρηση των χρηστών και τη διαβούλευση με αυτούς, οι Οικονομικές και Κοινωνικές Επιτροπές αποτελούν, όπου υπάρχουν, πολύτιμη πηγή συμβουλών, λόγω της αντιπροσωπευτικότητας και της ανεξαρτησίας τους, της εμπειρογνομosύνης τους και της ικανότητάς τους να διοργανώνουν δημόσιες ακροάσεις.

2. Τα ισχύοντα νομικά μέσα σχετικά με την πολιτική για τα ύδατα

2.1 Η πολιτική για τα ύδατα περιλαμβάνει πολλές πτυχές: διαχείριση και διατήρηση των υδάτινων πόρων, η εκμετάλλευσή τους, η διαχείριση καταστροφών από πλημμύρες, η προστασία ενδιατημάτων, η δημόσια υγεία.

2.2 Στη συνέχεια παρατίθεται κατάλογος της κυριότερης νομοθεσίας της ΕΕ και των πολιτικών εξελίξεων στον τομέα της διαχείρισης των υδάτων

— Δεκαετία του 1970: Πρώτες πρωτοβουλίες

— 1976, Οδηγία σχετικά με την ποιότητα των υδάτων κολύμβησης

— 1980, Οδηγία σχετικά με το πόσιμο νερό

— Δεκαετία του 1990: Αντιμετώπιση των προβλημάτων των κυριότερων αιτιών ρύπανσης στην πηγή

— 1991, Επεξεργασία των αστικών λυμάτων

— 1991, Νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης

— 1996, Ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης (οδηγία IPPC)

— Από το 2000 και έπειτα: Επέκταση, συνοχή, εξορθολογισμός

— 2000, Οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα και συναφείς οδηγίες το 2006 και το 2008 Οδηγία για τα υπόγεια ύδατα και τις ουσίες προτεραιότητας

— 2007, Οδηγία για τις πλημμύρες

— 2007, Λειψυδρία και ξηρασία (Ανακοίνωση).

⁽⁴⁾ COM(2006) 232 τελικό - 2006/0086/COD COM(2009) 665 τελικό

⁽⁵⁾ COM(2011) 146 τελικό, γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ «Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με τη μεταρρύθμιση των κανόνων της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος» (Βλέπε σελίδα 149 της παρούσας Επίσημης Εφημερίδας)

2.2.1 Η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα (ΟΠΥ, 2000/60/ΕΚ) προβλέπει μια ολοκληρωμένη διαχείριση των λεκανών με στόχο τη διατήρηση των υδάτινων πόρων σε καθημερινή βάση μέσω της εισαγωγής της έννοιας της υδρολογικής λεκάνης. Επίσης διευκολύνει τη διαχείριση των εσωτερικών και παράκτιων υδάτων.

2.2.2 Η ΟΠΥ προβλέπει την επίτευξη ικανοποιητικού επιπέδου της ποιότητας των υδάτων μέχρι το 2015, (με την επιφύλαξη της δυνατότητας δικαιολογημένων διατάξεων εξαιρέσεως) μέσω προγραμματισμένων μέτρων που εφαρμόζονται ανά περιοχή λεκάνης απορροής, καθώς και την αναχαίτιση της περαιτέρω επιδείνωσης της κατάστασης των υδάτων στο μέλλον:

- Πρόληψη και μείωση της ρύπανσης,
- Προαγωγή αιφόρου χρήσης των υδάτινων πόρων,
- Προστασία του περιβάλλοντος,
- Βελτίωση της κατάστασης των υδάτινων ενδιαιτημάτων και άμβλυνση των επιπτώσεων των πλημμυρών και της ξηρασίας.

2.2.3 Τα κράτη μέλη δεσμεύονται να καθορίσουν όλες τις λεκάνες απορροής της επικράτειάς τους, να καταρτίσουν κατάλογο των λεκανών αυτών, να αναλύσουν τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία, να εντοπίσουν τις λεκάνες απορροής που απειλούνται και να διερευνήσουν τις επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στις λεκάνες απορροής. Έχουν καταρτισθεί σχέδια διαχείρισης των λεκανών απορροής με στόχο να αποφευχθεί η επιδείνωση της κατάστασης των υδάτων και η ρύπανση, να βελτιωθούν και να εξυγιανθούν οι λεκάνες, είτε πρόκειται για επιφανειακά είτε για υπόγεια ύδατα είτε για προστατευόμενες περιοχές. Στόχος είναι επίσης να περιοριστεί η ρύπανση που οφείλεται σε απορρίψεις και εκπομπές επικίνδυνων ουσιών. Ως προς αυτό, η ΟΠΥ συμπληρώνεται από την οδηγία για τις ουσίες προτεραιότητας του 2008.

2.2.4 Η προσωρινή επιδείνωση της κατάστασης των υδάτων στις λεκάνες αποτελεί αντικείμενο πολλαπλών παρεκκλίσεων. Δεν αποτελεί παραβίαση των διατάξεων της οδηγίας πλαίσιο εφόσον οφείλεται σε εξαιρετικά και μη προβλέψιμα συμβάντα όπως ατυχήματα, φυσικά αίτια ή λόγοι ανωτέρου βίας. Τα κράτη μέλη οφείλουν να αιτιολογούν δεόντως τις εξαιρέσεις αυτές στην Επιτροπή.

2.2.5 Η οδηγία δεσμεύει τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν από το 2010 και έπειτα κατάλληλη πολιτική τιμολόγησης με την οποία θα επιβαρύνονται οι επιμέρους χρήστες των υδάτινων πόρων (νοικοκυριά, γεωργία, βιομηχανία) με βάση τον όγκο του νερού που χρησιμοποιήθηκε, την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και την κάλυψη του κόστους.

2.2.6 Τα κράτη μέλη οφείλουν επίσης να θεσπίζουν κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης των διατάξεων της οδηγίας, ενώ η Επιτροπή εξουσιοδοτείται να κινήσει διαδικασία επί παραβάσει και να επιβάλει κυρώσεις. Ωστόσο, οι διαδικασίες επί παραβάσει είναι πολύπλοκες, γεγονός που δυσχεραίνει την εφαρμογή των κυρώσεων με

αποτέλεσμα το σύστημα κυρώσεων να μην έχει επαρκώς αποτρεπτικό χαρακτήρα. Θα ήταν γι αυτό σκόπιμο να επιβάλλεται σε περίπτωση επαναλαμβανόμενων παραβάσεων ένα αυξανόμενο πρόστιμο (που θα διπλασιάζεται σε κάθε νέα παράβαση).

2.2.7 Οι εργασίες που διεξάγονται στα πλαίσια του REACH (καταγραφή, αξιολόγηση, έγγριση χημικών ουσιών), καθώς και ο κατάλογος των πιο επικίνδυνων ρύπων θα συμβάλουν στον περιορισμό της διάχυσης έμμεσων ρύπων στο νερό και στην προστασία των υδροβιότοπων αλλά και στην μείωση των κινδύνων για τη δημόσια υγεία.

2.3 Η Επιτροπή εξετάζει το πρόβλημα του νερού στα πλαίσια του διαγνωστικού ελέγχου της κοινής γεωργικής πολιτικής.

2.3.1 Με τον «διαγνωστικό έλεγχο» εισήχθηκε η υποχρέωση δημιουργίας ζωνών ανάσχεσης κατά μήκος υδάτινων ρευμάτων, όπου η χρήση φυτοφαρμάκων είναι περιορισμένη, καθώς και η υποχρέωση χρήσης μέρους των πιστώσεων για την καταπολέμηση της λειψυδρίας. Είναι απαραίτητο να διασφαλισθεί η εφαρμογή των μέτρων αυτών. Επίσης, θα πρέπει να εκπονηθούν μελέτες αντικτύπου όσον αφορά την ποσότητα νερού που χρησιμοποιείται κατά την παραγωγή βιοκαυσίμων και βιομάζας.

2.4 Η οδηγία για την διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας εστιάζεται στην διατήρηση των υδάτινων πόρων σε περίπτωση φυσικών καταστροφών ⁽⁶⁾

2.4.1 Η οδηγία 2007/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβούν στην χαρτογράφηση των κινδύνων και των απειλών στον τομέα αυτόν και να καταρτίσουν σχέδια διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας με στόχο την μείωσή τους.

2.5 Το Ταμείο Αλληλεγγύης της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποζημιώνει τα θύματα φυσικών καταστροφών.

2.5.1 Η ΕΟΚΕ έχει επισημάνει σε μία γνωμοδότησή της ⁽⁷⁾ τα στοιχεία που επιτρέπουν τη βελτίωση της λειτουργίας του Ταμείου. Πράγματι, τα κριτήρια που θεσπίζονται στο άρθρο 4 σχετικά με την αποδέσμευση πόρων για επιλέξιμα μέτρα είναι υπερβολικά περιοριστικά και δεν λαμβάνουν υπόψη ορισμένες κατηγορίες ζημιών. Στη γνωμοδότηση τονίζεται ότι είναι απαραίτητο να συμπεριληφθούν στην κατηγορία επιλέξιμων καταστροφών και οι καταστροφές που οφείλονται σε συσσώρευση ή στη συνέχεια συμβάντων που δημιουργήθηκαν πριν από μία μεγαλύτερη περίοδο. Η αιτία παρόμοιων καταστροφών καταστροφές όπως η ξηρασία ή περίοδοι καύσωνα είναι εξελίξεις για τις οποίες ευθύνονται όλα τα μέλη της Ένωσης. Στη γνωμοδότηση υποστηρίζεται η άποψη ότι ο εφοδιασμός σε νερό και η λειτουργία των υποδομών πρέπει να καλύπτονται από το ΤΑΕΕ, ακόμη και όταν η καταστροφή δεν προκλήθηκε από ένα ξαφνικό συμβάν.

⁽⁶⁾ ΕΕ C 195 της 18/08/06 σελ. 20

⁽⁷⁾ ΕΕ C 28 της 03/02/06 σελ. 69

2.6 Η οδηγία για την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης (IPR, 2008/1/EK) συνιστά το πλαίσιο για την εγκατάσταση μονάδων βιομηχανικής παραγωγής και μεταποίησης γεωργικών προϊόντων⁽⁸⁾.

2.6.1 Θεωρητικά, η οδηγία αυτή, υποχρεώνει τις βιομηχανίες να χρησιμοποιούν την εκάστοτε καλύτερη τεχνολογία. Δεν αποτελεί όμως σημαντικό εργαλείο της ευρωπαϊκής πολιτικής για τα ύδατα. Ωστόσο, η πρόσφατη διαρροή κόκκινης τοξικής λάσπης στην Ουγγαρία, που ρύπανε τους ποταμούς της περιοχής Αζκα και έφθασε μάλιστα μέχρι τον Δούναβη, έφερε και πάλι στο φως της επικαιρότητας τα θέματα περιβάλλοντος και προστασίας των υδάτινων ρευμάτων, την αντιμετώπιση και αποζημίωση των θυμάτων καταστροφών, αλλά και την υποχρέωση για την επίδειξη της δέουσας επιμέλειας κατά την εφαρμογή των πολιτικών για τα ύδατα. Σήμερα υπάρχουν περίπου 150 βιομηχανικές εγκαταστάσεις καθ' όλο το μήκος των 3 019 χιλιομέτρων του Δούναβη⁽⁹⁾ που, σύμφωνα με την οργάνωση WWF, αποτελούν «ωρολογιακές βόμβες». Η τοξική λάσπη στην Ουγγαρία, που είναι κατάλοιπο της παραγωγής αλουμινίου, δεν είχε υποστεί καμία επεξεργασία, αν και η σχετική τεχνολογία όχι μόνον είναι διαθέσιμη αλλά ήδη εφαρμόζεται και επιτρέπει την αισθητή μείωση κατά 96 % των καταλοίπων σε ανθρακικό νάτριο. Πολλές βιομηχανίες αρκούνται απλώς στην εναπόθεση των απορριμμάτων σε δεξαμενές συγκράτησης αντί να προβούν σε ουσιαστική απορρύπανση, ενώ οι δεξαμενές αυτές είναι πολύ μικρές για την παραγόμενη ποσότητα αποβλήτων⁽¹⁰⁾. Η νέα αυτή υποχρέωση επεξεργασίας μέσω των πλέον αποτελεσματικών διαθέσιμων τεχνολογιών θα πρέπει συμπληρωματικά να οδηγήσει στη βελτίωση και στην κατασκευή ασφαλέστερων δεξαμενών συγκράτησης κατάλληλου μεγέθους.

2.7 Η οδηγία σχετικά με τις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών (90/531 και 93/38/ΕΟΚ) προσφέρει το πλαίσιο για την εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς και θεσπίζει τους όρους ανάθεσης συμβάσεων

2.7.1 Κατά την προενταξιακή περίοδο ζητήθηκε από τα υποψήφια για προσχώρηση κράτη να προσαρμόσουν τις βιομηχανίες τους στα ευρωπαϊκά πρότυπα. Πολλές χώρες τροποποίησαν τη νομοθεσία μειώνοντας όμως ορισμένα κατώτατα όρια και αποκρύπτοντας την πραγματική διάσταση ορισμένων περιβαλλοντικών προβλημάτων.

2.7.2 Συνεπώς, αποτελεί επιτακτική ανάγκη να ενισχύσουν τόσο η ΕΕ όσο τα κράτη μέλη τα μέσα για την επιβολή της αυστηρής εφαρμογής της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, ώστε να διασφαλιστεί η πληροφόρηση και προστασία των πολιτών όσον αφορά την πρόσβαση στα συστήματα ύδρευσης και αποχέτευσης.

2.8 Κλιματική αλλαγή και πλημμύρες

2.8.1 Μετά τις πρόσφατες πλημμύρες σε όλη την Ευρώπη, τίθενται πολλά ερωτήματα σχετικά με την πρόληψη των πλημμυρών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει κονδύλια για την αναχαιτίση φυσικών καταστροφών που προκαλούνται από ηθελιμένες ή τυχαίες ανθρώπινες ενέργειες. Για να είναι απόλυτα αποτελεσματικά, τα μέτρα

πρόληψης πρέπει να ενσωματωθούν σε πολιτικές γενικότερου χαρακτήρα όπως η πολιτική για την χωροταξία, τις υποδομές την προστασία των ενδιατημάτων ή την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής⁽¹¹⁾.

2.9 Διασυνοριακή συνεργασία: το παράδειγμα της συνεργασίας μεταξύ του ομόσπονδου κρατιδίου του Σάαρλαντ και της Λορραίνης στην λεκάνη του «κάτω Blies»

2.9.1 Στα πλαίσια της διαπεριφερειακής συνεργασίας μεταξύ διαφόρων φορέων δημιουργήθηκε μια διασυνοριακή σύμπραξη για την αντιμετώπιση πλημμυρών με βάση το σχέδιο Interreg IV-A «Διαχείριση της υψηλής και χαμηλής στάθμης των υδάτων στη λεκάνη εκροής των ποταμών Μόζελ και Σααρ - FLOW MS». Στην συμφωνία αυτή συμμετέχουν οι διεθνείς επιτροπές για την προστασία των ποταμών Μόζελ και Σααρ (CIPMS), το υπουργείο περιβάλλοντος, ενέργειας και μεταφορών του κρατιδίου Σάαρλαντ, η περιφέρεια της Λορραίνης, η υποπεριφέρεια Sarreguemines, τέσσερες γερμανικές και πέντε γαλλικές δημοτικές αρχές. Στόχος της σύμπραξης είναι η αντιμετώπιση πλημμυρών μέσω κοινών προσπάθειών πρόληψης και τακτικών ανταλλαγών εμπειριών, καθώς και ο καλύτερος συντονισμός των μηχανισμών προειδοποίησης και παρέμβασης και η προσαρμογή των μέσων της τοπικής αυτοδιοίκησης για την αντιμετώπιση των κινδύνων πλημμύρας.

2.9.2 Στόχος αυτής της διασυνοριακής συνεργασίας για την κοίτη του ποταμού Κάτω Blies είναι η χαρτογράφηση των πλημμυρικών εκτάσεων και των κινδύνων πλημμύρας, η αξιολόγηση των κινδύνων αυτών και η επεξεργασία συστάσεων που θα συγκεκριμενοποιηθούν μέσω σχεδίων διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας.

2.9.3 Οι ποταμοί δεν σταματούν στα σύνορα. Οι τοπικές πρωτοβουλίες για την προνοητική διαχείριση υδάτινων πόρων είναι πολύ σημαντικές όπως αποδεικνύουν ορισμένα παραδείγματα. Ήδη έχει καθιερωθεί μια διακρατική συνεργασία όσον αφορά τις λεκάνες ποταμών όπως ο Ρήνος, ο Όντερ, ο Μόζας, ο Δούναβης, ο Σααρ και ο Έλβας: οι χώρες από τις οποίες διέρχονται αυτοί οι ποταμοί έχουν συστήσει ιδρύματα για να διασφαλίσουν μια συντονισμένη προσέγγιση όσον αφορά τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας και τα σχέδια διασυνοριακής προστασίας.

2.9.4 Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η λεκάνη του ποταμού Σεμουά, παραπόταμου του Μόζα, τον οποίον μοιράζονται το Βέλγιο και η Γαλλία. Παρά τις διαφορές όσον αφορά τα μέτρα πρόληψης και τη νομοθεσία, το 2002 επιτεύχθηκε η θέσπιση κοινού σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση των πλημμυρών ανάντη (στο Βέλγιο) και κατάντη (στη Γαλλία) του ποταμού. Στα πλαίσια του προγράμματος χρηματοδότησης Interreg III Γαλλία-Βαλлонία-Φλάνδρα (2002-2006) για την προαγωγή της διευρωπαϊκής συνεργασίας, συγκεντρώθηκαν, σε μία κοινή προσπάθεια και από τις δύο πλευρές των συνόρων, οι δράσεις πρόληψης των πλημμυρών μέσω των λεγόμενων ποτάμιων συμφωνιών (μέσο για την συμμετοχική διαχείριση των υδάτων).

2.9.5 Άλλα σχέδια, όπως το EUROTAS, ή οι διασυνοριακές στρατηγικές για τον Δούναβη ή τη Βαλτική Θάλασσα, στοχεύουν στην ανάπτυξη μιας κοινής μεθοδολογίας πολλών χωρών στον τομέα της μακροπρόθεσμης διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας, της πρόβλεψης σε πραγματικό χρόνο των πλημμυρών ή όσον αφορά τη διατήρηση των πόρων γλυκού ύδατος

⁽⁸⁾ EE C 182 της 04/08/09 σελ. 46 EE C 97 της 28/04/07 σελ. 12 EE C 80 της 30.3.2004, σελ. 29.

⁽⁹⁾ WWF/Usine Nouvelle 21, Οκτωβρίου 2010

⁽¹⁰⁾ (η εταιρεία SANOFI AVENTIS στο Ivry (Γαλλία) άφηνε για πολλά χρόνια ρύπους όπως το βενζόλιο, ένα εξαιρετικά καρκινογόνο προϊόν, να διαρρέουν στο αποχαιτευτικό δίκτυο του οργανισμού SIAAP, μέσω των προαναφερθέντων δεξαμενών συγκράτησης).

⁽¹¹⁾ EE. C 195 της 18/08/06 σελ. 20

2.9.6 Επομένως κρίνεται ότι είναι εφικτό, απαραίτητο και σκόπιμο να σχεδιάζονται οι πρωτοβουλίες συνεργασίας σε τοπικό επίπεδο και να στηρίζονται στη συνέχεια με πολιτικά και οικονομικά μέσα από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

3. Η θέση και ο ρόλος των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών

Είναι πολυάριθμοι οι τομείς στους οποίους η ενσωμάτωση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής για τα ύδατα αφορά άμεσα τους ευρωπαίους πολίτες:

3.1 Επιπτώσεις της διαχείρισης των υδάτων και των καταστροφών για τον πληθυσμό

3.1.1 Η λειψυδρία ή η εναλλαγή παρατεταμένων περιόδων ξηρασίας και πλημμυρών, ή η ρύπανση των υδάτων έχουν σοβαρές επιπτώσεις και μπορεί να προκαλέσουν σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα ή ακόμη και να οδηγήσουν στην παύση μιας οικονομικής δραστηριότητας (γεωργία), στην εξαφάνιση θέσεων απασχόλησης και συνεπώς στην αστυφιλία και στην εξασθένηση των πληττόμενων περιοχών.

3.1.2 Πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην καταπολέμηση της χημικής ρύπανσης διότι απειλεί την ανθρώπινη υγεία, την χλωρίδα και την πανίδα. Επιπλέον υπάρχει κίνδυνος μεταφοράς χημικών ρύπων στην τροφική αλυσίδα. Είναι σημαντικό να αναθεωρείται σε τακτικά διαστήματα ο κατάλογος ρύπων των οποίων η χρήση απαγορεύεται ή περιορίζεται, όπως προβλέπεται στην οδηγία για τις ουσίες προτεραιότητας. Για τον σκοπό αυτόν είναι απαραίτητη η συνεργασία των γεωργών, των βιομηχανών και των περιβαλλοντικών οργανώσεων για τον έλεγχο και τη θέσπιση ανώτατων ορίων της χρήσης νέων προϊόντων όπως έχει τονίσει επανειλημμένα η ΕΟΚΕ σε προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της ⁽¹²⁾.

3.2 Οι διάφορες χρήσεις των υδάτων

3.2.1 Η χρήση αλλά και η ρύπανση των υδάτινων πόρων αφορούν τόσο τη βιομηχανία, όσο τον τουρισμό και τη γεωργία. Η καλπάζουσα αστικοποίηση των παραποτάμιων ή παράκτιων περιοχών ασκεί επίσης πιέσεις σε αυτό το εύθραυστο περιβάλλον. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 44 % της υδροληψίας αναλογεί στην παραγωγή ενέργειας, ενώ το νερό αυτό χρησιμοποιείται κυρίως για ψύξη. Το 24 % της συνολικής υδροληψίας χρησιμοποιείται στην γεωργία, το 21 % για τον εφοδιασμό των νοικοκυριών και το 11 % στην βιομηχανία. Τα ποσοστά αυτά δεν αντικατοπτρίζουν όμως τις διαφορές όσον αφορά τη χρήση στις επιμέρους περιοχές. Στην Νότια Ευρώπη, για παράδειγμα, αναλογεί περισσότερο από το ήμισυ της υδροληψίας στη γεωργία και υπερβαίνει το 80 % σε ορισμένες περιοχές, ενώ στην Δυτική Ευρώπη περισσότερο από το 50 % της υδροληψίας χρησιμοποιείται για την παραγωγή ενέργειας και την ψύξη. ⁽¹³⁾.

3.2.2 Επίσης τίθεται το ερώτημα της εξάρτησης μεταξύ της διαχείρισης των υδάτινων πόρων και της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, το οποίο πρέπει να μελετήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ένα μικρό μόνο μέρος του ύδατος που λαμβάνεται για την παραγωγή ενέργειας καταναλώνεται, ενώ το μεγαλύτερο μέρος διοχετεύεται και

πάλι στο περιβάλλον με υψηλότερη από την αρχική του θερμοκρασία. Η πρόκληση για την διατήρηση των υδάτινων συστημάτων είναι τεράστια. Αν και υπάρχουν τεχνολογίες για την μείωση της κατανάλωσης νερού για την παραγωγή ενέργειας ή την αποτελεσματική ανάκτηση του νερού, δεν χρησιμοποιούνται πάντα, λόγω του υψηλού κόστους τους. Επιβάλλεται λοιπόν όχι μόνον η ενίσχυση της E&A σε αυτόν τον τομέα και η ενθάρρυνση της χρήσης αυτών των τεχνολογιών αλλά και η μελέτη των επενδύσεων και της αιεφορίας των αποτελεσμάτων των τους από περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική άποψη.

3.2.3 Οι πρακτικές γεωργικής χρήσης της γης και ο πολεοδομικός σχεδιασμός μπορεί να συμβάλλουν σημαντικά στη λειψυδρία. Η ανεξέλεγκτη χρήση μπορεί να επιδεινώσει την εκμετάλλευση του υδροφόρου ορίζοντα ή των επιφανειακών υδάτων και να προκαλέσει μη αντιστρέψιμες μεταβολές του περιβάλλοντος ή ακόμη μη βιώσιμες κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις που εγκυμονούν κινδύνους για την επισιτιστική και ενεργειακή ασφάλεια και την κοινωνική σταθερότητα. Πολυάριθμοι σημαντικοί υδροβιότοποι, δάση ή φυσικές πλημμυρικές πεδιάδες έχουν αποξηρανθεί ή επιχωματωθεί, έχουν κατασκευαστεί ρυθμιστικά έργα ή διώρυγες που εξυπηρετούν την αστικοποίηση, τη γεωργία, την ενεργειακή ζήτηση και την προστασία από πλημμύρες. ⁽¹⁴⁾ Οι μελλοντικές πολιτικές χωροταξίας πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνουν υπόψη όλους τους περιορισμούς που συνεπάγονται οι υδάτινοι πόροι.

3.3 Ο έλεγχος της ζήτησης και η διάθεση μιας βιώσιμης και εύλογης προσφοράς

3.3.1 Η ζήτηση των νοικοκυριών για την κατανάλωση ύδατος εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως το μέγεθος του πληθυσμού και των νοικοκυριών, ο βαθμός αστικοποίησης, ο τουρισμός, τα εισοδήματα, οι τεχνολογίες και η καταναλωτική συμπεριφορά των πολιτών. Επίσης, οι «διαρροές» στο δίκτυο διανομής και εφοδιασμού επηρεάζουν καθοριστικά την ποσότητα νερού που φθάνει στον τελικό καταναλωτή. Παρόμοιες απώλειες πρέπει, επομένως να περιοριστούν όπου αυτό είναι αναγκαίο. Χρειάζονται, επίσης επενδύσεις για την διατήρηση και την ανάπτυξη των δικτύων διανομής αλλά και για τις υποδομές επεξεργασίας αστικών λυμάτων. Το 2006 το 10 % του πληθυσμού της ΕΕ των 25 δεν διέθετε ακόμη σύνδεση στο αποχετευτικό δίκτυο, ενώ οι διαφορές μεταξύ των χωρών ήταν τεράστιες. ⁽¹⁵⁾.

3.3.2 Ο τουρισμός μπορεί να συμβάλει σε σημαντική αύξηση της κατανάλωσης νερού, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες και προπαντός στον Νότο, στις ευρωπαϊκές παράκτιες περιοχές ή στις περιοχές που ήδη αντιμετωπίζουν λειψυδρία. Η ευαισθητοποίηση των καταναλωτών είναι απαραίτητη, συμπληρωματικά προς άλλα μέτρα που έχουν ληφθεί για την διατήρηση των υδάτινων πόρων

3.3.3 Κανόνες και ανεξαρτησία: Η επαναχρησιμοποίηση των λυμάτων στη γεωργία μπορεί να αποτελέσει ουσιαστικό παράγοντα αιεφόρου διαχείρισης των πόρων. Αξίζει επομένως να διασφαλιστεί η ακίνδυνη, από υγειονομική άποψη, χρήση τους, μέσω της θέσπισης και του ελέγχου υγειονομικών κανόνων που υιοθετεί με διαφάνεια ο νομοθέτης και των οποίων η εφαρμογή ελέγχεται από ανεξάρτητους πιστοποιημένους ή δημόσιους φορείς.

⁽¹²⁾ ΕΕ. C 97 της 28/04/07 σελ. 3

⁽¹³⁾ «Water resources across Europe — confronting water scarcity and drought», έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος, ISSN 1725-9177, Φεβρουάριος 2009.

⁽¹⁴⁾ «L'environnement en Europe, état et perspectives 2010», Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, SOER 2010.

⁽¹⁵⁾ SOER σ. 103 + έκθεση ΕΟΠ σ.5 + Ανακοίνωση τύπου της Eurostat, 2006.

3.4 Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στις ευρωπαϊκές πολιτικές για τα ύδατα

3.4.1 Στις 22 Μαρτίου 2010, πριν από την υιοθέτηση του ψηφίσματος της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών της 26ης Ιουλίου 2010, ⁽¹⁶⁾ το Συμβούλιο της ΕΕ ανακοίνωσε ότι τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ αναγνωρίζουν το δικαίωμα πρόσβασης σε πόσιμο νερό και στην αποχέτευση, τονίζοντας «ότι όλα τα κράτη έχουν υποχρεώσεις όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα σχετικά με την πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό», και διευκρινίζοντας ότι «οι υποχρεώσεις όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα σχετικά με την πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό και αποχέτευση συνδέονται στενά με τα ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου - όπως είναι το δικαίωμα στέγης, τροφής και υγείας».

3.4.2 Το δικαίωμα της κοινωνίας των πολιτών να ενημερώνεται σχετικά με τα στοιχεία που αφορούν το νερό είναι θεμελιώδους σημασίας. Το 1999, το ομοσπονδιακό κρατίδιο του Βερολίνου ιδιωτικοποίησε τις δημόσιες επιχειρήσεις διαχείρισης υδάτων προς όφελος της εταιρείας Veolia και του γερμανικού ομίλου RWE, με αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών για τους καταναλωτές. Η συμφωνία μεταβίβασης και οι σχετικές ρήτρες που είχαν συνάψει τα συμβαλλόμενα μέρη δεν δημοσιεύτηκαν. Διοργανώθηκε μία πρωτοβουλία πολιτών που ονομάστηκε «Berliner Wassertisch», η οποία κατάφερε να συγκεντρώσει ικανοποιητικό αριθμό υπογραφών πολιτών ώστε να κινηθεί η διαδικασία δημοψηφίσματος. Κατά το δημοψήφισμα, με συμμετοχή της τάξης του 27 %, το 98 % των ψηφισάντων τάχθηκε υπέρ της δημοσίευσης και στη συνέχεια υπέρ της κατάργησης των απόρρητων ρητρών. Τα τμήματα των συμφωνιών που δημοσιεύτηκαν μετά από αυτό το δημοψήφισμα αποκάλυψαν ότι τα κέρδη των μετόχων των δύο επιχειρήσεων ήταν εξασφαλισμένα χάρη σε ένα σύστημα αποζημιώσεων. Το κρατίδιο του Βερολίνου εγγυόταν δηλαδή (με δημόσιους πόρους) τα κέρδη των επιχειρήσεων αυτών κατά τα έτη κατά τα οποία δεν θα επιτύγχαναν τα κέρδη που είχαν καθοριστεί στις απόρρητες ρήτρες. Ολοένα περισσότερες αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ευρώπη ανακτούν τον έλεγχο των δημόσιων επιχειρήσεων διαχείρισης υδάτων μετά τη λήξη των συμφωνιών μεταβίβασης. Ωστόσο, πολλές τοπικές αρχές, και μάλιστα όχι οι μικρότερες, βρέθηκαν παγιδευμένες σε συμφωνίες

που συνάφθηκαν με παρόμοιους, από νομική άποψη όχι ισορροπημένους όρους και αναγκάστηκαν να διατηρήσουν τη συμμετοχή ιδιωτικών φορέων. ⁽¹⁷⁾ Η διαφάνεια και οι όροι μεταβίβασης δημόσιων υπηρεσιών ή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας καθώς και οι όροι αναιρέσης της μεταβίβασης μπορούν να βελτιωθούν εφόσον λαμβάνονται υπόψη οι ακόλουθες πτυχές:

- Διαχείριση των υδάτων: επένδυση των κερδών στη συντήρηση και στον εκσυγχρονισμό των δικτύων
- Η μορφή και το μέγεθος των επενδύσεων, που δυσχεραίνουν την πρόσβαση στην αγορά τόσο ιδιωτικών όσο και δημόσιων φορέων δεν πρέπει να διευκολύνουν τη δημιουργία μονοπωλίων ή την επίτευξη αθέμιτων συμφωνιών
- Η χρηματοδότηση των μεγαλύτερων ιδιωτικών επιχειρήσεων ύδρευσης διασφαλίζεται ως επί το πλείστον με δημόσιους πόρους ⁽¹⁸⁾
- Συνθήκες εργασίας, απασχόλησης και ασφάλεια του προσωπικού: Χρειάζεται και θα χρειαστεί και στο μέλλον να διατίθεται επαρκές σε αριθμό, κατάλληλα εκπαιδευμένο και καταρτισμένο προσωπικό που να υπάγεται σε ένα ενιαίο δημόσιο καθεστώς εργαζομένων στον τομέα της ύδρευσης και αποχέτευσης, να ασχολείται με τον έλεγχο, την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παραβάσεων, την έρευνα κλπ., και να είναι ικανό να διασφαλίζει με την ιδιότητα του μισθωτού όλα τα καθήκοντα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του σε όλο τους το εύρος και σε κάθε επίπεδο.
- Πληροφόρηση των χρηστών και διαβούλευση: οι Οικονομικές και Κοινωνικές Επιτροπές, συνιστούν πολύτιμη πηγή πληροφόρησης λόγω της αντιπροσωπευτικότητάς τους, της εμπειρογνομίας τους και της ικανότητάς τους να διοργανώνουν δημόσιες ακροάσεις.

Βρυξέλλες, 15 Ιουνίου 2011.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Staffan NILSSON

⁽¹⁶⁾ United Nations General Assembly Resolution: «The human right to water and sanitation», 26/7/2010, A/64/L.63/Rev.1, see: http://www.internationalwaterlaw.org/documents/intldocs/UNGA_Resolution_HR_to_Water.pdf

⁽¹⁷⁾ Public Citizen, εκστρατεία «Νερό για όλους», 2007

— «Veolia Environnement: Un profil d'entreprise. Ειδική έκθεση του Public Citizen στο πλαίσιο της εκστρατείας «Νερό για όλους» (<http://documents.foodandwaterwatch.org/Vivendi05.pdf>) et

— Η απόρρητη συμφωνία σχετικά με την ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης στο Βερολίνο δημοσιεύτηκε από την ημερήσια εφημερίδα του Βερολίνου Die Tageszeitung (TAZ) στην έκδοση του Σαββάτου 30 Οκτωβρίου 2010 <http://www.taz.de/1/zukunft/wirtschaft/artikel/1/die-raeuberische-wasser-privatisierung/>

⁽¹⁸⁾ <http://www.psiru.org/reports/2010-W-EWCS.doc>